

Amikor azt mondom, hogy Gion gyermekei, akkor a gioni lélek teremtményeire gondolok, szinte valószínű fogantatására olyan eszményi lényeknek, akik csak a »korszerű« látszat kedvéért öltözték magukra a »szemétdomb«-stílus maskaráját, de akik lényegükben már egy merőben más végzet, más sors koordinátái szerint tájolódnak a jö-

vő szellem univerzumában, akik valóban méltó hordozói a jövő tiszta lélek-program egyértelműen emberi koncepcióinak. Akik méltóak arra, hogy az egyetemes értelem (elkiismeret) kis »telefonközpontjából« világot, emberi sorsokat, ügyeket, »dolgokat« irányítsanak, s békét, nyugalmat, reményt, emberséget és örömet sugalljanak...

ZÁKÁNY ANTAL

KAPCSOLATOT TEREMTENI AZ IDŐVEL

LÉVAY ENDRE: *Csillámok remegnek.*
Forum, Újvidék, 1971.

Egy érdemtelenül elhanyagolt műfaj létjogosultságáért kell szólni mindenekelőtt.

Az irodalmi riportra gondolok.

Kiadóházunkból csak igen ritkán kerülnek az olvasó elé érdeklődésre számot tartó riportkönyvek, szociográfiái jegyzetek, vagy hasonló, az újságírói munkát összefogó-összegező cikksorozatok. Ezek a műfajok szinte kizárólag a sajtóban élnek ideig-óráig, s azután elstülyesztik őket az enyészet, a feledés. Pedig a jó riport az olvasó szemzőgéből közelebbi, impresszívebb, hatásosabb lehet a klasszikus értelemben vett irodalmi alkotásoknál, akár a novellánál, akár a versnél is.

Lévay Endre múlt évben kiadott könyve végérvényesen bizonyított; a jó riport egyben kordokumentum is, élő, igazságkereső figurái szemünk előtt élnek mindennapjaikat, sőt nem egy megrajzolt »hős« jelleme, gondolkodásmódja, életkörülménye kísérteties hasonlóságot mutat a sajátunkéval.

A »jó riport« fogalma azonban annyira meghatározhatatlan, annyira nem köthető semmiféle, szigorú korlátokat támasztó szabályokhoz — sokszor műfajjellegével áttöri minden esetleges határait átfolyván és keveredvén a szépirodalom teremtette nyelvi és tematikai világgal —, hogy értéke, fontossága, ha úgy tet-

szik, fajsúlya semmivel sem marad el egy-egy szépirodalmi mű mögött.

Lévay utóbbi könyvében ezek a műfajhatárok elmosó elemek érvényesülnek legkifejezettebben. Az írók túlnyomó részét ezért lírai riportnak, színes írásoknak, riportázosoknak nevezhetjük.

Palicsról szóló jegyzeteiben a szerzőnek a tó és környéke iránti mély, őszinte vonzalma jut kifejezésre, s bár nem mentes a szülőfaj föllevenítését kísérő elfogultságtól, a mosztalgától, mégis — s ezt pozitívumként szükséges említeni — lebilincselő, megkapó, hangulatos, tisztán átérzett képekben tárja elénk a tó életét, az immár csak szájhagyományokban továbbélő legendákat, s fölillantja a környék embereinek egy-egy arcvonását is.

Jószemű megfigyelő, kiváló érzékekkel megáldott, vérbeli újságíróalkat; az üvegyárban, vagy az olajmezőkön átéltek, még inkább a *Braziliában voltam* című falurportja szókimondó, rokonszenves bátorsággal festi az emberi sorsokat, az olykor ijesztően sivár életek képsorát.

Itt, ezen a ponton válik azonban egysíkúvá, túlföntül kiábrándulttá, lemondóvá, keserűvé, mármár kizárólagossá.

»Megerintettem, megfogtam a fa simára csiszolt testét, hogy az érintés által valami kapcsolatot terem-

sek az idővel, ami elmúlt és ami van» — vall egy helyen a *Levél a malomból* című remek írásában.

A múlt idő szenvedélyes, lázas kutatójaként ismerhetjük meg Lévyt a továbbiakban. Meg kell említeni azt a törekvést is, hogy csaknem minden gondolatában szeretné a legpontosabban, korhűen, szinte Krúdy-erejű impresszivitással rögzíteni a jelent, azt a jelen időt, mely a múlt szilárd alapköveire épül és minduntalan egybefonódik vele.

Egyszerűen nagy szenvedéllyel-szándékkal meg akarja állítani, megragadni, vagy még inkább lelassítani az időt egyetlen pillanatra, anynyi időre bár, míg olvassuk merengéseit — azért, hogy röpké kirándulásra bár, de a líra erejével, szépségével, maradandóságával megváltsa a sorsokat, tájakat, múltbeli vagy jelen eseményeket...

Amikor a Vaskapunál jár, jobban érdeklí, átérzi, szívén viseli a kilakoltatottak görcsös, tragikus vetülettű ragaszkodását vízzel elárasztandó valóságukhoz, mint a gigantikus erőmű-eredmények... Humánuma, az írások egyik legnagyobb érdeme éppen a hasonló, látszatra ugyan jelentéktelennek látszó élethelyzetek észrevételében, hírüladásában, fölvázolásában nyilvánul meg elsősorban.

Akár Titogradban van, akár a Moholi völgyben, a Lovćen legendás tetején, Barban, Borban vagy Dubrovnikban tartózkodik, szemléltető táj- és környezetrajza mindenkor párosul az adott »terep« történelmi levegőjével, a síkvidéki emberre any-

nyira jellemző ámulattal, az idegen tájak-vidékek varázslatával, a sorok közül pedig minduntalan fölbukkan a már említett mély humánum, embenközpontú, érzékeny lelkiület.

A *Híd a Drinán* című, egyik legsikerültebb riportjában az Andrić által megénekelte köépitmény misztikumát izgatja, a híd titkát szeretné meglesni, a híd és a mű, valamint az ember összefüggése tehát:

»Megtörték a híd töretlen életét (ti. a II. világháborúban), mert meg akarták törni az ember életét« — mereng a történelmi téglák sugallatát érezvén talpa alatt...

Máskor költőkre asszociál, mint pl. a Zagubica-i állomáson Bor felé utazva, vagy a népeket összekötő Dunán hajózva Ada Kaleh és Kladovo között. Már-már orientális-sejtelmes hangulatot teremt a *Varjak tavában*, a Cres szigeti barangolások élményeként.

A kötet kiegyensúlyozatlansága, a halványabb-erőteljesebb írások váltakozása mégsem kerülheti el az olvasó figyelmét. Az itt-ott felbukkanó erőtlen közhelyek, a plakátizú »nagy szavak« semmiképpen sem válnak a mű előnyére.

Az avatott tollal megírt irodalmi riportorozat értéke, szükségessége, olvasmányossága azonban vitathatatlan tény. A gondolat- és hangulatélesztő gyűjteményben ismét a riportázs föltámadását üdvözölhetjük, azét a riportázsét, amely létjogosultságot követel műfajának és konzerválni kívánja a csöppet sem felelőtlen újságírói erőfeszítéseket, az ilyenemű alkotást...

MOLNÁR CS. ATTILA

DEBRECENI SZELLEMIÉZÉS

JUHÁSZ IZABELLA: *Juhász Géza (1894—1968) — Gulyás Pál.*
Debrecen, 1972.

Tudjuk: a halottak gyorsan lovalgolnak, de különösen gyorsan azok, akiknek életében az a sors jutott, hogy a Nagyalföld csendjében, a Mara-

dandóság városában szálljanak szembe nemcsak szűkebb pátriájuk, hanem egy egész ország sznob világ-felfogásával, amely eleve második